

Anton Galushka-Adaykin

“REFORMATION”: THE EVOLUTION OF THE REPUBLIC OF INDONESIA IN POST-SUHARTO PERIOD (1998–1999)

This article is dedicated to the development of the Republic of Indonesia after the fall of the Suharto regime and his ideological-political system of the “new order”. The main attention is focused on efforts to reform the country, on the political aspects of the transformation of Indonesia that is primarily connected with the parliamentary elections and the presidential elections.

Key words: elections, parliament, party, Reformation, B.J. Habibie.

УДК 94 (476) “XXI”

Оксана Валіон

**ТЕНДЕНЦІЇ Й ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ БІЛОРУСЬКОГО ЕКСПОРТУ
ВПРОДОВЖ 2006–2010 РР.**

У статті проаналізовано основні тенденції й особливості розвитку білоруського експорту у 2006–2010 рр. З’ясовано динаміку й товарну структуру експорту товарів і послуг Республіки Білорусь у досліджуваний час.

Ключові слова: Білорусь, експорт товарів і послуг, товарна структура, зовнішньоторговельний баланс, конкурентоспроможність.

В умовах глобалізації особливу роль для будь-якої держави відіграють питання ефективності експортної діяльності. Збільшення експортного потенціалу, з одного боку, дозволить країні інтегруватися в міжнародну систему торгівлі, дасть змогу визначати тенденції світової зовнішньоекономічної діяльності, а з іншого – призведе до підвищення темпів розвитку галузей економіки всередині держави. Особливе географічне розташування Республіки Білорусь, обмеженість ресурсної бази, невеликі розміри внутрішнього ринку, безумовно, посилюють потребу зовнішньоторгівельної активності держави, актуалізують проблеми розширення експортної діяльності, виходу на нові зовнішні ринки за рахунок випуску конкурентоспроможної продукції. Частка експорту в структурі ВВП країни становить близько 60 %, що свідчить про високу міру відкритості її економіки та залежність від розвитку зовнішньоекономічних зв’язків. Кошти, отримані від експортних операцій, вкладаються в розбудову інших галузей соціально-економічного сектору.

З огляду на значущість окреслених питань для Республіки Білорусь надзвичайно важливо проаналізувати тенденції й особливості розвитку експорту впродовж 2006–2010 рр., з’ясувати проблеми й накреслити перспективи для розгортання даного сегменту білоруської економіки на наступні роки.

Проблеми експортного потенціалу республіки знаходять доволі широке відображення у білоруській науковій літературі. На нашу увагу заслуговують монографії, аналітичні статті, що вийшли друком останнім часом у Білорусі. Серед них варто виокремити праці ученого-економіста Євгенія Качуровського. У монографіях “Білорусь: нова торговельна політика” [1] та “Білорусь: Інтеграційний вимір” [2] автор аналізує експортно-імпортні процеси в державі, розглядає розвиток торгівлі у рамках взаємозв’язку стратегії економічного зростання і розвитку експортного потенціалу. Зовнішньоекономічна діяльність Республіки Білорусь загалом і проблеми активізації експорту зокрема, висвітлені у книзі “Білорусь: Народ. Держава. Час” [3], виданій спеціалістами Національної академії наук Білорусі та Інституту історії, за редакцією О. Ковалені у 2009 р.

Особливості міжнародної політики республіки Білорусь на сучасному етапі розкрито в колективній монографії “Білоруський шлях” [4] за редакцією О. Пролесковського та Л. Криштаповича. Деякі питання експортного потенціалу, його товарної структури, зміни зовнішньоторгівельного сальдо у другій половині 2000-х рр. знайшли відображення в праці білоруського економіста Володимира Шимова [5]. Різні аспекти зовнішньоекономічної діяльності, проблеми розширення білоруського експорту з’ясовано у статтях І. Худякової [6], Д. Рудницького [7], О. Матяса [8], Е. Нікітіної [9], В. Козловської [10] та ін. Взаємовідносини Республіки Білорусь із країнами СНД, Європейським Союзом, країнами Азіатського регіону, США і Латинською Америкою прослідковано в монографії відомого російського історика Роя Медведєва “Олександр Лукашенко. Контури білоруської моделі” [11], опублікованій у 2010 р. У теоретичному плані для розробки досліджуваної проблеми прислужилися статті українських журналістів Ю. Лукашина у газеті “2000” [12–13] та А. Чирви в “Урядовому кур’єрі” [14].

Джерельною базою статті слугували державні програми розвитку білоруського експорту на 2006–2010 рр. та документи державної установи "Національний архів Республіки Білорусь".

Республіка Білорусь – це країна із малою відкритою економікою, перспективи зростання якої здебільшого визначаються розвитком її експортного потенціалу. Невипадково, саме експорт вважають локомотивом білоруської економіки [2, с. 277, 288]. Варто зазначити, що за рівнем відкритості економіки, Білорусь є лідером серед країн СНД й випереджує більшість держав – членів Євросоюзу. У 2010 р. експорт товарів і послуг становив 54,6 % до річного ВВП, імпорт товарів і послуг – 68,2 %, рівень відкритості економіки досягнув 61 %. Разом з тим, високий показник відтворювальної відкритості поряд із створенням можливостей для економічного зростання за рахунок включення місцевих господарських суб'єктів у процеси міжнародної кооперації породжує ризики залежності економічної ситуації в республіці від дій зарубіжних економічних суб'єктів і ситуації на міжнародних ринках [5, с. 627]. Відтак, зміни, що супроводжують світову економіку, безумовно, відбиваються на зовнішньоторговельному балансі Республіки Білорусь.

Упродовж 2006–2010 рр. у експорті білоруської продукції спостерігалися наступні тенденції: з початку 2006 р. до першого півріччя 2008 р. відбувалося зростання обсягів і ціни експорту, що було досягнуто значною мірою завдяки сприятливим зовнішнім умовам і чинникам; з другого півріччя 2008 р. до кінця 2009 р. негативний вплив на білоруську економіку справила світова фінансово-економічна криза, яка викликала значне скорочення зовнішнього попиту на продукцію білоруських експортерів на основних ринках збуту (Росія, ЄС і Україна); із 2010 р. формувалася тенденція подолання наслідків кризи, пожвавлення економічної активності та відновлення високих темпів зростання білоруського експорту [15]. Зауважимо, що тенденції у білоруському експорті в цілому відображають особливості соціально-економічного розвитку республіки в другій половині 2000-х рр.

Враховуючи важливе значення експорту для економіки держави, було розроблено "Національну програму розвитку експорту на 2006–2010 рр.", що включала два можливі варіанти реалізації – базовий та оптимістичний. Згідно першого, збільшення обсягів експорту товарів і послуг планувалося до 2010 р. у 1,55 рази із 18,4 млрд доларів США до 28,7 млрд доларів США. За іншим – у 1,8 рази до 33,2 млрд доларів США. У програмі акцентувалося на підвищенні в експорті частки наукоємної і технологічної продукції, а також пріоритетному розвитку сфери послуг. Відносно останньої, то згідно з базовим сценарієм, прогнозу зростання передбачалося на 1,3 млрд доларів США або у 1,6 рази, за оптимістичним – не менш, ніж на 1,8 млрд доларів США або у 1,85 рази. Програма передбачала досягнення стійкого позитивного сальдо зовнішньої торгівлі товарами і послугами [16]. Безумовно, реалізація цього документу залежала від динаміки виробництва та зовнішньої кон'юнктури ринку. Таблиця 1 ілюструє виконання цільових параметрів "Національної програми розвитку експорту на 2006–2010 рр."

Таблиця 1

Найменування показників	Цільові параметри	Фактичне виконання	
		у 2009 році	у 2010 році
Темпи зростання експорту товарів і послуг, %	155,9–180,3	136,6	164,0
Темпи зростання експорту товарів (за методологією статистики зовнішньої торгівлі), %	155,3–179,7	133,3	157,9
Темпи зростання експорту послуг, %	160,6–184,9	168,0	216,1
Сальдо зовнішньої торгівлі товарами і послугами, млн доларів США	Позитивне впродовж усього періоду	мінус 5516,8	мінус 7425,6

[17].

На основі цієї таблиці бачимо, що цільові параметри темпів зростання експорту товарів і послуг перевищують фактичне виконання: заплановано 155–180,3 %, тоді як виконано у 2009 р. – 136,6 %, а у 2010 р. – 164 %. Щоправда, у 2010 р. темпи зростання експорту товарів і послуг перевищили показник базового рівня програми. Сальдо зовнішньої торгівлі товарами і послугами мало бути позитивним упродовж усього часу, проте у 2009 р. цей показник становив мінус 5516,8 млн доларів США, а у 2010 р. – мінус 7425,6 млн доларів США. Негативне сальдо зумовлене перевагою імпорту над експортом у зовнішньоторговельному обігу Білорусі. У той час, темпи зростання експорту послуг перевищили цільові параметри: у 2009 р. – 168 %, у 2010 р. – 216,1 %, тоді як програмою передбачено – 160,6–184,9 %.

Слід зауважити, що торгівля послугами – важливий компонент зовнішньоекономічної діяльності Білорусі. Хоча частка держави у світовому експорті послуг складає менше 1 %, проте з початку 2000-х рр. республіка демонструє поступове зміцнення своїх позицій на ринку послуг. Збільшення експорту послуг у 2010 р. порівняно із 2005 р. відбулося у 2, 16 разів. Однак середньорічний темп приросту експорту послуг у Білорусі (6,7 %) був нижчим від середньосвітового. Частка експорту послуг у загальному обсязі експорту товарів і послуг зросла із 11,4 % у 2005 р. до 15 % у 2010 р. [6, с. 336]. В цілому для республіки характерний доволі активний розвиток експорту послуг, в якому важливу роль відіграють транспортні, туристичні, будівельні, інформаційні й комп'ютерні послуги.

Позитивним аспектом у білоруському експорті товарів стало розширення номенклатури продукції, що пропонувалася для вивозу. Із 2007 р. з'явилися 24 нові позиції, як-от: газетний папір, безшовні труби, вагони, декілька нових видів побутової техніки, дизельні двигуни четвертого покоління, біопаливо [11] тощо. Однак загалом у товарній експортній структурі Білорусі впродовж другої половини 2000-х рр. домінували нафтопродукти, калійні добрива, чорні метали, холодильники, телевізори, меблі, продукція сільського господарства тощо.

Із таблиці 2 видно, що у 2005–2010 рр. найбільшою товарною групою у білоруському експорті були нафтопродукти, хоча їх частка дещо зменшилася у 2010 р. – 26, 8 % порівняно із 2005 р. – 30,4 % (на 3,6 %). Серед інших головних статей білоруського експорту виділимо: калійні добрива, чорні метали, продукція машинобудування, молоко й молочні продукти та ін. Однак, у 2010 р. спостерігалася тенденція скорочення вивозу порівняно із 2005 р. за наступними товарними групами: чорні метали (на 0,2 %), вантажні автомобілі (на 0,6 %), трактори (на 0,7 %), меблі (на 0,4 %), частини й приладдя для автомобілів і тракторів (на 0,2 %), холодильники й морозильники (на 0,7 %). Тоді як у 2010 р. порівняно із 2005 р. бачимо зростання частки експорту продуктів харчування, споживчих товарів та деяких інших товарних груп, зокрема, молока і молочних продуктів (на 3,1 %), м'яса і харчових субпродуктів (на 1,4 %), добрив калійних (на 2,2 %), шин (на 0,7 %), машин й механізмів для прибирання сільськогосподарських культур (на 0,8 %). Загалом із 2005 р. до 2010 р. за основними товарними групами білоруський експорт збільшився із 60,3 % до 62,3 %. Зростання продовольчих товарів у питомій вазі білоруського експорту в 2010 р. можемо пояснити зменшенням попиту під час світової фінансової кризи на продукцію непродовольчого характеру. Товарна структура білоруського експорту (%) подано в таблиці 2.

Таблиця 2

№	Основні товарні групи	2005 р.	2010 р.
1.	Нафтопродукти	30,4	26,8
2.	Добрива калійні	6,3	8,8
3.	Молоко і молочні продукти	3	6,1
4.	Чорні метали	4	3,8
5.	Вантажні автомобілі	3,8	3,2
6.	Трактори	3,8	3,1
7.	М'ясо і харчові субпродукти	1,2	2,6
8.	Шини	1,1	1,8
9.	Цукор білий	1,4	1,4
10.	Меблі	1,7	1,3
11.	Частини й приладдя для автомобілів і тракторів	1,5	1,2
12.	Холодильники й морозильники	1,9	1,2
13.	Машини й механізми для прибирання сільськогосподарських культур	0,2	1
Усього		60,3	62,3

[15].

Поряд із збільшенням у товарній структурі білоруського експорту нафтопродуктів, спостерігалася низька частка промислових високотехнологічних товарів. На основі таблиці 3 бачимо, що випуск у республіці таких промислових товарів, як лікарські засоби й електроніка та телекомунікаційне обладнання (2010 р.) відстає від середньоєвропейського показника відповідно – 0,4 до 4,6 % і 0,3 % до 11,6 %. Тому для Білорусі, у якій відсутня сировинна база, лише інноваційний шлях розвитку може забезпечити зростання експортного потенціалу та досягнення високих темпів національного економічного розвитку [7, с. 63]. Разом з тим, за експортом продукції, виробленої з використанням високих і середніх технологій, у відсотковому плані від загального обсягу експорту товарів Білорусь займає 27-е місце серед держав – членів ООН, випереджаючи такі країни, як Норвегія, Греція, Португалія, Австралія, Нова Зеландія. Серед держав Центральної і Східної Європи Білорусь за цим показником поступається Чехії, Угорщині, Словенії та Словаччині [3, с. 528]. Отже, збільшення виробництва промислових високотехнологічних товарів, що визначають сучасну структуру світової

економіки, нині є важливим завданням для держави. Товарна структура експорту Білорусі порівняно із розвинутими країнами у 2010 р. (%) подано в таблиці 3.

Таблиця 3

Назва групи товарів	Середня частка в експорті 36 найбільш розвинутих країн світу	Частка в експорті Білорусі
Сільськогосподарська продукція	10,1	12,9
Паливо і продукти видобувної промисловості	11,2	28,6
Промислові товари	76	58,5
у тому числі: лікарські засоби	4,6	0,4
машини й транспортне устаткування	36,2	18,5
з них електроніка й телекомунікаційне обладнання	11,6	0,3

[17].

Таблиця 3 також показує тенденцію скорочення частки машин і транспортного устаткування в білоруському експорті у 2010 р. порівняно із розвинутими країнами світу відповідно – 18,5 % і 36,2 %. Тоді як середня частка сільськогосподарської продукції у 2010 р. в експорті Білорусі була більшою від розвинутих країн світу відповідно – 12,9 % і 10,1 %. Простежується збільшення експорту з Білорусі палива і продуктів видобувної промисловості – 28,6 % порівняно із розвинутими державами – 11,2 %.

У цілому впродовж 2006–2010 рр. спостерігалось динамічне зростання основних показників зовнішньої торгівлі товарами Білорусі. Із таблиці 4 помітно, що товарообіг республіки у 2006 р. становив 42085 млн доларів США, тоді як у 2010 р. зріс до 60094 млн. У тому числі з країнами СНД товарообіг у 2010 р. складав 34009 млн доларів США, а з країнами поза СНД – 26085 млн. Таблиця ілюструє стрімке зростання експорту в досліджуваній час: із 19734 млн доларів США у 2006 р. до 25226 млн у 2010 р. Левова частка експорту білоруських товарів надходила в країни СНД – 8069 млн доларів США у 2006 р., а у 2010 р. – 13499 млн. Із країнами поза СНД зростання експорту відбувалося меншими темпами – 11125 млн доларів у 2006 р. та 11727 у 2010 р. Поряд із зростанням експорту спостерігаємо збільшення імпорту, як із країн СНД, так із країнами поза СНД відповідно: 14512 млн доларів США у 2006 р. і 20510 млн у 2010 р., а також 7839 у 2006 р. та 14358 млн у 2010 р. У результаті перевищення імпорту над експортом склалося негативне сальдо зовнішньої торгівлі в розмірі мінус 9642 млн доларів США, в тому числі із країнами СНД мінус 7011 млн, поза СНД – мінус 2631 млн. Також бачимо, що експортна частка до ВВП у 2010 р. становила 46 %, а імпортна – 64 %. Основні показники зовнішньої торгівлі товарами показано у таблиці 4.

Таблиця 4

Товарообіг	2006	2007	2008	2009	2010
	42085	52968	71952	49873	60094
із країнами СНД	23121	30237	40317	27540	34009
із країнами поза СНД	18964	22731	31635	22333	26085
Експорт	19734	24275	32571	21304	25226
із країнами СНД	8609	11221	14360	9316	13499
із країнами поза СНД	11125	13054	18211	11988	11727
Імпорт	22351	28693	39381	28569	34868
із країнами СНД	14512	19016	25957	18224	20510
із країнами поза СНД	7839	9677	13424	10345	14358
Сальдо	-2617	-4418	-6810	-7265	-9642
із країнами СНД	-5903	-7795	-11597	-8908	-7011
із країнами поза СНД	3286	3377	4787	1643	-2631
Експорт у ВВП, %	53	54	54	43	46
Імпорт у ВВП, %	60	63	65	58	64

[18].

Крім того, наведена статистика таблиці 4 показує падіння основних показників зовнішньої торгівлі товарами у 2009 р., що пов'язано із негативним впливом на білоруську економіку світової фінансово-економічної кризи: якщо у 2008 р. зовнішньоторговельний обіг Республіки Білорусь збільшився до близько 72 млрд доларів США, перевищивши ВВП майже в 1,2 рази, при цьому експорт становив близько 32,6 млрд доларів США (чи 54 % ВВП), імпорт – близько 39,4 млрд (65 % до ВВП), то у 2009 р. в зв'язку із падінням зовнішньої торгівлі в умовах світової кризи експорт скоротився до 43 %, а імпорт – до 58 %. Проте вже з 2010 р. спостерігалось поживлення зовнішньої торгівлі, що призвело до збільшення зовнішньоторговельного обігу, експорту й імпорту в 2011 р. [8, с. 269].

У другій половині 2000-х рр. Республіка Білорусь підтримувала торгівельно-економічні відносини із понад 170 країнами світу [3, с. 529]. Поряд зі зміцненням позицій на традиційних ринках, географія білоруського експорту в 2010 р. включила ще 24 країни, в які продукція раніше не надходила (в тому числі Барбадос, Гондурас, Габон, Гаїті, Коста-Ріка, Мальта, Парагвай, Уругвай) [5, с. 187–188]. Відносно розподілу експорту товарів щодо країн основних торгових партнерів Білорусі, то, слід зауважити, що у 2010 р. 53,51 % експорту доводилося на країни СНД, тоді як 46,49 % – на країни поза СНД, у тому числі 30,14 на Європейський Союз. Основними торговими партнерами Білорусі у 2010 р. були: Росія (38,91 % до загального обсягу експорту), Нідерланди (10,99 %), Україна (10,16 %), Великобританія (3,90 %), Латвія (3,69 %), Польща (3,51 %), Бразилія (2,8 %), Китай (1,88 %), Казахстан (1,84 %), Німеччина (1,83 %), Литва (1,7 %), Індія (1,31 %), Венесуела (1,2 %) [18]. Бачимо, що основним зовнішньоторговельним партнером Республіки Білорусь була і залишається Російська Федерація. Між країнами встановлені різноманітні інтеграційні зв'язки, що, безумовно, поглиблює міждержавну взаємодію. Зокрема, у межах Договору про союз Росії і Білорусі створюються спільні економічні проекти в будівничій, фінансовій, інвестиційних сферах, що відповідають інтересам обох сторін [19, арк. 2].

У Білорусі особлива увага приділяється залученню іноземних інвестицій в контексті формування загальнореспубліканських показників соціально-економічного розвитку [19, арк. 24]. Важливо зауважити, що саме Росія є основним фінансовим донором Білорусі. Серед іноземних інвестицій частка Російської Федерації у досліджуваній час була найбільшою – 9,9 % у 2006 р. та 72,1 % у 2010 р. Залучення російських інвестицій дає змогу вирішити такі проблеми, як оновлення основних виробничих фондів, впровадження нових, прогресивних технологій, забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції [20, арк. 135].

Серед інших країн, капітал яких зростає у республіці, виділимо Австрію (відповідно, із 6,9 до 10 %), тоді як із Об'єданого королівства (із 35,8 до 3,1 %), Кіпру (із 6 до 3,5 %), США (із 2 до 0,8 %) капіталовкладення помітно знизилися. Найперспективнішими галузями для іноземного капіталу є електроніка, автомобілебудування, нафтохімічний комплекс, лісопереробка, виробництво товарів народного вжитку й продуктів харчування, переробка вторинної сировини, виробництво медичного устаткування [5, с. 189]. Отже, з метою підвищення ефективності і збільшення обсягів експорту білоруських товарів, у Білорусі впродовж останніх років реалізуються заходи із створення макроекономічних і мікроекономічних умов розвитку експорту, залучення інвестицій в експортоорієнтовані виробництва [20, арк. 135].

Для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, створення сприятливого інвестиційного клімату в регіонах, нарощування обсягів виробництва продукції на експорт, підвищення її конкурентоспроможності значною мірою сприяють вільні економічні зони [21, арк. 9] – "Брест", "Мінськ", "Гомель-Ратон", "Вітебськ", "Могильов", "Гродноінвест". У них створені необхідні умови, спрямовані на економічне зростання регіонів країни за рахунок залучення інвестицій і нових технологій, виробництв із імпортозаміщення.

Зважаючи на експортний характер білоруської економіки, питання розширення цього сегменту економічної політики держави є одним із найпріоритетніших. У сучасних міжнародних умовах створення механізму стійкого розвитку експорту служить важливим елементом інтеграції в світову економіку [9, с. 293]. Для нарощування експортного потенціалу Білорусі необхідно перейти від експорту сировинних ресурсів (калійних добрив, нафтопродуктів і чорних металів) на експорт інноваційних товарів із високою доданою вартістю [10, с. 255].

Перехід економіки держави на інноваційну основу забезпечить зростання частки високотехнологічної продукції в загальному обсязі промислових товарів, активізує їх експорт. Крім того, товарний експорт білоруської продукції переважно зосереджений на традиційних ринках збуту, що актуалізує потребу його диверсифікації, подальшого пошуку нових зарубіжних ринків, налагодження і зміцнення взаємовигідних торговельно-економічних відносин.

Окреслені аспекти, враховані у "Національній програмі розвитку експорту Республіки Білорусь на 2011–2015 рр.", скерована на стимулювання розвитку експортного потенціалу шляхом

створення експортоорієнтованих виробництв і диверсифікації експортної діяльності [9, с. 294]. Крім того, програма передбачає вирішення ще однієї проблеми, з якою стикнулася Білорусь у 2006–2010 рр., – формування негативного зовнішньоторговельного сальдо, яке було пов'язане із випереджаючим зростанням проміжного імпорту (енергоносіїв, сировини, матеріалів і комплектуючих) порівняно із обсягами товарного експорту. В цьому контексті постає завдання виходу до кінця 2015 р. на позитивне сальдо зовнішньої торгівлі шляхом збільшення експорту товарів понад у 2 рази й послуг більш, ніж у 3 рази, зниження імпортоємності й розвитку імпортозаміщення в результаті структурної перебудови економіки, збереження й нарощення в експорті частки промислової продукції й послуг, наукоємних і інноваційних товарів, вироблених за технологіями V і VI укладів [5, с. 631].

Таким чином, аналіз тенденцій і особливостей розвитку білоруського експорту засвідчив гостру актуальність цих питань для економічної безпеки країни, підтримки високого рівня зайнятості та забезпечення динамічного зростання економіки. Завдання із нарощування обсягів експорту товарів і послуг, пошуку нових ринків збуту впродовж 2006–2010 рр. планомірно виконувалися.

Однак кризові явища в світовій економіці, тенденції глобалізації і регіональної інтеграції змушують керівництво республіки й надалі здійснювати пошук нових механізмів стійкого розвитку білоруського експорту, працювати над проблемами збалансованості експортно-імпортних операцій, випуску високотехнологічної, інноваційної й конкурентоспроможної продукції, диверсифікацією експортної діяльності.

Список використаних джерел

1. Качуровский Е., Астапченко Ю. Беларусь: новая торговая политика / Е. Качуровский, Ю. Астапченко. – Мн., 2002. – 480 с.
2. Качуровский Е. Беларусь: Интеграционное измерение / Е. Качуровский. – Минск: Книгосбор, 2008. – 556 с.
3. Беларусь: Народ. Государство. Время / Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории; [редкол.: А. А. Коваленя и др.] – Минск: Беларус. навука, 2009. – 879 с.
4. Белорусский путь / [Под ред. О.В. Пролесковского и Л.Е. Криштаповича]. – Минск, 2009. – 217 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iac.gov.by/nfiles/000019_245549.pdf.
5. Шимов В. Национальная экономика Беларуси: учебник / В. Шимов [и др.]; [под. ред. В. Н. Шимова]. – 4-е изд., перераб. и доп. – Минск: БГЭУ, 2012. – 651 с.
6. Худякова И. Расширение экспорта Республики Беларусь в международной торговле услугами / И. Худякова, Э. Хоробрых, А. Литвинчук // Методологические аспекты обеспечения внешнеэкономической деятельности / Э. Хоробрых, А. Литвинчук // Экономика Республики Беларусь в интеграционных процессах: тенденции, проблемы и перспективы: сб. мат-в Международной научно-практической конференции (19–20 апреля 2012 г., г. Минск) / Ин-т экономики НАН Беларуси. – Минск: "Право и экономика", 2012. – С. 335–339.
7. Рудницкий Д. Инновационное развитие экономики Республики Беларусь: проблемы и направления активизации / Д. Рудницкий // Проблемы формирования и развития инновационной экономики: тез. докл. междунар. науч.-практ. конф. / под ред. И.А. Елового; М-во образования Респ. Беларусь, Белорус. гос. ун-т трансп. – Гомель: БелГУТ, 2012. – С. 60–63.
8. Матяс А. Внешняя торговля Республики Беларусь в условиях интеграционных процессов с Российской Федерацией / А. Матяс // Экономика Республики Беларусь в интеграционных процессах: тенденции, проблемы и перспективы: сб. мат-в Международной научно-практической конференции (19–20 апреля 2012 г., г. Минск) / Ин-т экономики НАН Беларуси. – Минск: "Право и экономика", 2012. – С. 269–272.
9. Никитина Э. Формирование и реализация экспортного потенциала предприятий как элемента интеграции в мировую экономику / Э. Никитина // Экономика Республики Беларусь в интеграционных процессах: тенденции, проблемы и перспективы: сб. мат-в Международной научно-практической конференции (19–20 апреля 2012 г., г. Минск) / Ин-т экономики НАН Беларуси. – Минск: "Право и экономика", 2012. – С. 293–295.
10. Козловская В. Проблемы и перспективы экспорта Республики Беларусь / В. Козловская // Экономика Республики Беларусь в интеграционных процессах: тенденции, проблемы и перспективы: сб. мат-в Международной научно-практической конференции (19–20 апреля 2012 г., г. Минск) / Ин-т экономики НАН Беларуси. – Минск: "Право и экономика", 2012. – С. 255–258.
11. Медведев Р. Александр Лукашенко. Контуры белорусской модели / Р. Медведев. – М., 2010. – 320 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fondknig.com/2011/07/31/>.
12. Лукашин Ю. Другая Белоруссия: полгода спустя / Ю. Лукашин // Еженедельник 2000. – № 47(583). – 2011. – 25 листопада. – С. А3.
13. Лукашин Ю. Другая Белоруссия: полгода спустя / Ю. Лукашин // Еженедельник 2000. – № 48(584). – 2011. – 2 грудня. – С. В–В4.
14. Чирва А. Коли важко, зводимо риштування / А. Чирва. – Урядовий кур'єр. – 2006. – 2 грудня. – С. 6.
15. Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 23.05.2011 N 656 "О Национальной программе развития экспорта Республики Беларусь на 2011–2015 годы". – Режим доступу: <http://pravo.levonevsky.org/bazaby11/republic01/text820.htm>.
16. В Беларуси разработана национальная программа развития экспорта на 2006–2010 гг. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ffEF2GbtJJGJ:www.nestor.minsk.by/sn/news/2005/10/2701.htm+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=firefox>.
17. Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 23.05.2011 N 656 "О Национальной программе развития экспорта Республики Беларусь на 2011–2015 годы" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=C21100656&p2={NRPA}>.
18. Внешняя торговля Республики Беларусь/ Статистический сборник. – Минск, 2011. [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://belstat.gov.by/homep/ru/publications/archive/2011.php/>. 19. Государственное учреждение Национальный архив Республики Беларусь (ГУ НАРБ), ф. 1105, оп. 2, д. 99, 109 л. 20. ГУ НАРБ, ф. 1105, оп. 2, д. 149, 189 л. 21. ГУ НАРБ, ф. 1472, оп. 2, д. 134, 137 л.

Оксана Валион

ТЕНДЕНЦИИ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ БЕЛОРУССКОГО ЭКСПОРТА В ТЕЧЕНИЕ 2006–2010 ГГ.

В статье проанализированы основные тенденции и особенности развития белорусского экспорта в 2006–2010 гг. Выяснено динамику и товарную структуру экспорта товаров и услуг Республики Беларусь в исследуемое время.

Ключевые слова: Беларусь, экспорт товаров и услуг, товарная структура, внешнеторговый баланс, конкурентоспособность.

Oksana Valion

TRENDS AND CHARACTERISTICS OF OVER BELARUSIAN EXPORTS 2006–2010 YEARS

In the article the main trends and features of Belarusian exports in 2006–2010 years are analyzed. Found out dynamics and commodity structure of exports of goods and services to the Republic of Belarus in the study time.

Key words: Belarus, exports of goods and services, product structure, foreign trade balance, competitiveness.

УДК 322+2

Ярослав Стоцький

КОМПАРАТИВІСТИКА ТРИАДИ “ДЕРЖАВА – ОСВІТА – ЦЕРКВА” В УКРАЇНІ ТА У ДЕЯКИХ КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті проаналізовано викладання курсу “Основи християнської етики” у початкових та середніх школах України та особливості релігійного навчання у державних, приватних чи церковних школах деяких країн Західної Європи на сучасному етапі.

Ключові слова: держава, освіта, школа, церква, релігійне навчання.

Актуальність теми зумовлена молододослідженістю проблеми навчального шкільного процесу щодо спеціального факультативного курсу “Основи християнської етики”, його навчальних програм, фаховості викладачів, ролі у вихованні учнів, певної релігійної однозначності у поліконфесійній Україні та порівнянням із релігійним навчанням у державних, приватних чи церковних школах деяких західноєвропейських країн.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що автором вперше глибинно і полівекторно здійснено аналіз певних проблем викладання курсу “Основи християнської етики” у державних школах України, а також зроблено акцент й на недільні парафіяльні школи основних християнських церков України, які не повним чином охоплюють таке конфесійне навчання своїх віруючих, не маючи в цьому аспекті жодних перешкод з боку держави й водночас, в контексті порівняльного аналізу розкрито стосунки держави і церкви щодо освіти в деяких країнах Західної Європи, спираючись на відповідні статті їх конституцій.

Об’єктом дослідження є стосунки держави і церкви щодо шкільної освіти як в Україні, так і деяких країнах Західної Європи.

Предметом дослідження – порівняльний аналіз відносин між державою і церквою щодо релігійного навчання у державних I–III ступеня школах України і відповідно у таких же школах деяких західноєвропейських країн у контексті чинного законодавства про освіту та про релігійну свободу.

Мета статті – дослідити викладання курсу “Основи християнської етики” у початкових та середніх школах України та особливості релігійного навчання у державах, приватних та церковних школах деяких країн Західної Європи.

Завдання статті: висвітлити проблеми й особливості в галузі шкільної освіти на векторі держава – церква із врахуванням їх законодавчих взаємовідносин, ролі у родині й суспільстві та авторитету релігійних інституцій як в Україні, так і в країнах Західної Європи; прагнення держави як також й церкви мати свій вагомий вплив на формування світогляду й виховання учнівської молоді;